

मूल्य १० रुपये

न मातुः परं देवतम् ।

। जननी जन्मभूमिश्च स्वर्गादपि गरीयसी ।

मातृसेवा

वर्ष ५७ वे

२४ एप्रिल २०२३

अंक ४

(१)

मातृसेवा/एप्रिल २०२३ (१)

मातृसेवा

कै. कमलाताई होस्पेट : संघसंस्थापिका
कै. प्रमिला दाणी : आद्य संपादिका

स्थायी समिती (२०२१-२०२८)

☐ डॉ. अरुणा बाभुळकर : अध्यक्ष	☐ डॉ. लता देशमुख : सचिव
☐ श्रीमती शीला राव : संपादिका	☐ श्रीमती ममता चिंचवडकर
☐ श्रीमती सुरेखा देवघरे	☐ सौ. यशःश्री वाघ
☐ श्रीमती शोभा पारळकर	☐ श्रीमती वनिता पाटील : आमंत्रक

अनुक्रमणिका

संपादकीय	- शीला राव	३
बहावा	- दीपाली ठाकूर	४
नवी मैत्रीण	- शोभा पारळकर	५
निःस्पृहता	- शीला राव	८
कंपोस्ट एक सुखद अनुभूति	- डॉ. प्रतीक्षा मोरे	१०
चूप चूप खडी हो, जरूर कोई बात है....	- डॉ. जयश्री मानेकर	१३
विश्वास कसा असावा हवा ?	- साभार	१४
जे का रंजले गांजले	- शोभा पारळकर	१५
४० वर्षापूर्वी जर्मनीतील वास्तव्यात पाहिलेली कुटुंब व्यवस्था	- डॉ. दमयंती पांढरीपांडे	१६
काँटॅक्ट लेन्स वापराव्यात की चष्मा ?	- डॉ. सोनिया ककर	१९
असे हे मराठी प्रतिभावंत	- श्रीमती पडळकर	२०
रक्तगट व वंशपरंपरा	- डॉ. घनश्याम मुंदडा	२१
Anil Dani : The Lighthouse in our Lives	- C. A. Jaee Jog	२३
शाखावृत्त		
मातृ सेवा संघ, कौटुंबिक सल्ला केंद्र		२५
मातृ सेवा संघ, मुलींचे वसतीगृह बजाजनगर		२५
मातृ सेवा संघ सीताबर्डी, परिचरिका सत्कार सोहळा	- श्रीमती बान्ते	२५
मातृ सेवा संघ, स्नेहांगण शाळेचा वर्धापन दिन	- मृणाली देशमुख	२६

कृपया नोंद घ्यावी, वार्षिक वर्गणी रु. २०० आहे लवकरात लवकर वर्गणी पाठवावी.

कार्यालय : मातृसेवा संघ, सीताबर्डी, नागपूर - १० फोन : २५२२३९३, २५२२२८७, २५२३५९६

Website : <http://www.mss.org.in>

Email : matrusewa@yahoo.com

अंक मिळत नसल्यास जवळच्या पोस्ट ऑफिसमध्ये तक्रार करावी.

संपादकीय

– शीला राव

भारतीय नूतनवर्षाला नुकतीच सुरुवात झाली आहे. गुढी, तोरणे उभारून लावून आपण विजय मिळवल्याचा आनंद व्यक्त करित असतो आणि पुढील वर्षात येणाऱ्या कडू-गोड प्रसंगांचा, अनुभवांचा सामना करण्यासाठी स्वतःला सज्ज करित असतो. ह्या प्रखर उन्हाच्या तापलेल्या वातावरणात आपल्याला सुख देतात ते, बहरलेला सुगंधी मोगरा, नवीन पल्लवीत झालेली पोपटी रंगांची झाडे, उन्मादाने, आनंदाने डोळ्यांना सुखावणारा गुलमोहर आणि बहावा ! कडुलिंबू देखील आपल्या नाजुक, सुगंधी मोहोराने आपल्याला आश्चस्त करून मनाला उभारी देतो.

खरंच आश्चर्य वाटते वर्षातला एकही महिना असा नाही की ज्याचे काही महत्त्व नाही. प्रत्येक महिन्यात काहीतरी विशेष घडत असतेच! ऐतिहासिक, धार्मिक, सामाजिकदृष्टीने जवळ जवळ सगळेच दिवस आपआपले महत्त्व, वेगळेपण पटवून देत असतात. एप्रिलच्या ह्या महिन्यातच बघा ना - अनेक महान व्यक्तींचे जन्म झालेले आहेत. ज्यांना आपण विसरणे शक्यच नाही. महावीर, हनुमान आणि आंबेडकरही ह्याच महिन्यातले !

वैशाख शुद्ध तृतीया-अक्षयतृतीया हा देखील शुभ मुहूर्तांपैकी अत्यंत महत्त्वाचा मुहूर्त मानला जातो. ती ह्या महिन्याच्या २२ तारखेला आहे. त्यादिवशी मातृ सेवा संघाचा वर्धापनदिन आहे. १०२ वर्षे पूर्ण होतील आपल्या संघाच्या मातृसेवेला! फारच अभिमानाची आणि कौतुकास्पद गोष्ट आहे ही! फक्त स्त्रियांच्या बाबतीत विचार न करता, आरोग्य, शिक्षण, दिव्यांगांना शिक्षित करून त्यांचे पुनर्वसन करणे, वृद्धांना आश्रय आणि त्यांची उत्तम काळजी घेणे आणि अशा अनेक समाजोपयोगी गोष्टी सतत मनोभावे मातृसेवासंघ करतो आहे. आणि अजूनही प्रकल्प आणि प्रवृत्तींमध्येही वाढ होताना दिसते आहे. आपल्या मासिकाच्या मलपृष्ठावर (मागील पानावर) जर आपण लक्षपूर्वक बघितले तर आपल्याला मा.से.संघ करित असलेल्या कामाची कल्पना येईल.

सीताबर्डीच्या मुख्य शाखेशिवाय इतर शाखाही आपली प्रगती करित आहेत. प्रवृत्ती-प्रकल्पही आपल्या कार्यात प्रगती करताहेत. आपले मासिक हा लहानसा प्रकल्प आहे. आता ५७ व्या वर्षात आम्ही पाऊल ठेवले आहे. प्रत्येक अंक हा काहीतरी वेगळा, वेगवेगळ्या विषयांवर माहिती देणारा आणि स्त्रियांना उपयोगी असा करण्याचा प्रयत्न आहे. आपले अभिप्राय आणि लेख अशी आपल्याकडून अपेक्षा आहे, त्याशिवाय मासिकाविषयी लोकांना, मित्रांना सांगून त्याचा प्रसार करता येईल तर आनंद होईल. कृपेने काय साध्य होत नाही?

मुका जरी, तो बोलू लागे, लंगडा देखिल गिरि ओलांडे ।

तुझ्या कृपेला वन्दन माझे, जर्गी माधवा, मोद विराजे ॥

बहावा

नकळत येती ओठावरती
तुला पाहता शब्द 'वाहवा',
सोनवखिले झुंबर लेउन
दिमाखात हा उभा बहावा ।

लोलक इवले धम्मक पिवळे
दवबिंदूतुन बघ लुकलुकती,
हिरवी पर्णे जणू कोंदणे
साज पाचुचा तया चढवती ॥

कधी दिसे नववधू बावरी
हळद माखली तनु सावरते
झुळुकीसंगे दल थरथरता
डूल कानिचे जणू हालते ।

युवतीच्या कमनीय कटीवर
झोके घेई रम्य मेखला,
की धरणीवर नक्षत्रांचा
गंधर्वानी झुला बांधला ॥

पीतांबर नेसुनी युगंधर
जणू झळकला या भूलोकी,
पुन्हा एकदा पार्थासाठी
गीताई तो सांगे श्लोकी ।

ज्या ज्या वेळी अवघड होई
ग्रीष्माचा तुज दाह सहाया,
त्या त्या वेळी अवतरेन मी
'बहावा' रूपे तुज सुखवाया ॥

– दीपाली ठाकूर

एप्रिल २०२३ मधील महत्त्वाचे दिवस –

४ महावीरजयंती, ६ हनुमानजयंती, ७ गुड फ्रायडे, १४ डॉ. आंबेडकरजयंती,
२२ अक्षय तृतीया, ३० राष्ट्रसंत तुकडोजी महाराज जयंती

नवी मैत्रीण

– शोभा पारळकर

वाचक हो, मला एक नवी मैत्रीण मिळाली आहे. तिचा जन्म दुर्गम आदिवासी भागातला. तिथल्या जीवनशैलीबद्दल ती मला तिच्या गोंडी-मिश्रित भाषेत अनेक गोष्टी सांगत असते, ज्याबद्दल मला अजिबात माहिती नव्हती. मग मी तिची एक मुलाखतच घ्यायचं ठरवलं. तिची माहिती तुमच्या पर्यन्त पोहोचवताना तिच्या मिश्रबोलीचं विनाकारणच 'शुद्ध' रूप झालं आहे, त्याबद्दल क्षमस्व!

- मी - तुझ्या घरी कोण कोण असतं? तुझं नाव काय ठेवलं ?
- ती - माझं नाव मंगला म्हणजे मंगली. मला सगळे गावकरी मंगलीच म्हणतात. गावातले मोठे मला 'भाशी' (भाची) म्हणतात. ते माझे मामा होतात नं? माझ्या घरी आई-बाबा अन् आम्ही चार बहिणी, मी दुसरी.
- मी - तुमचं लहानपण कसं होतं?
- ती - मी आणि माझी मोठी बहीण ९-१० वर्षांच्या असल्यापासून जंगलात मोह वेचायला जायचो. पहाटे ३ वाजता जंगलात जायचं, इतर लोक यायच्या आत २ पोती मोह वेचून बाबाबरोबर घरी पाठवायचे अन् दुपारी ३ वाजता, आम्ही दोघी, मोहाने भरलेले हारे घेऊन घरी परतायचो.
- मी - बापरे, बारा तास काम, अन भूक नाही लागायची?
- ती - आमची आई, रात्रीच्या उरलेल्या भातात पीठ कालवून भाकरी करून द्यायची नं! त्या बरोबर घेऊन जायचो. डोक्यावर हारे घेऊन येता येता, नहरात उभ्याउभ्या आंघोळ करायची अन् भिजलेल्या कपड्यांनीच घरी यायचं.
- मी - मग शाळा वगैरे? केव्हा जायच्या तुम्ही शाळेत?
- ती - ज्या दिवशी काम नसलं त्या दिवशी जायचो ना शाळेत. पण शाळेतच झोपून जायचो. पण मास्तर मारायचे नाही, झोपू द्यायचे.
- मी - तुम्हाला एवढे कष्ट का करावे लागत गं ?
- ती - घरात सहा जण खाणारे, मग मोह देऊन त्याच्या बदल्यात, तूरडाळ, तांदूळ घ्यायचो. पैसे मिळवण्याकरता आम्ही जंगलात मिळणाऱ्या 'खडपातूर' आणि 'अरतफरी', 'खोबरजडी' सारख्या औषधी वनस्पती आणून विकायचो. आमचा आवडता उद्योग म्हणजे उंच झाडावर चढून, 'चिकूर' गोळा करायचे, व फांदीला चिकटवून ठेवायचे. त्या झाडावर पोपट चिकर खायला यायचे व फांदीला चिकटून पडायचे. मग त्यांना पकडून आम्ही विकायचो, त्या बदल्यात पैसे मिळायचे.
- मी - चिकूर? काय असतं ते?

- ती - झाडाच्या बुंध्यातून चीक पाझरतो, जी गोंदासारखा चिकट व गोड असतो.
- मी - रात्री जंगलात जायला भीती नाही वाटायची?
- ती - नाही. बाबांनी आम्हाला काही नियम सांगितले होते. जिथे मुंग्याची वारूळ असतील किंवा मधाचे पोळे असतील तिथे अस्वल हमखास असतात. मुंग्या आणि मध खाण्याकरता म्हणून अशा ठिकाणी थांबायचं नाही. आमच्या जंगलात एक मोठी शिळा होती, जिला 'गोळीमार गोटा' म्हणत. शिकारी त्या दगडामागे कपारीत दडलेल्या वाघाची शिकार करण्याकरता खूप गोळ्या झाडत. त्यामुळे त्या दगडाची अगदी चाळण झाली होती. त्या ठिकाणी वाघ असण्याची शक्यता असायची, म्हणून त्या वाटेने जायचं नाही. ती वाट नको म्हणून मग आम्ही डोंगराच्या लांबच्या वाटेने जायचो; तिथे खूप गिधाडं असायची तीही तितकीच धोकादायक!
- मी - तुमचे बालपणीचे खेळ कोणते होते?
- ती - आम्ही उंच झाडावर सरसर चढून जायचो. एखाद्या झाडाच्या ढोलीत पोपटाचं घरटं दिसलं की आम्ही ती ढोली फोडून त्यातही पोपटाची अंडी चोरून घरी आणायचो अन् कोंबडीच्या अंड्यांत ठेवून द्यायचो. त्यातून पिल्लं निघाली तर ती पोपट पाळणाऱ्यांना विकायचो. त्याबदल्यात डाळ, तांदूळ मिळायचे. एकदा आम्हाला दोन मोठी अंडी सापडली. दुसऱ्या दिवशी फॉरेस्टचे साहेब आमच्या घरी चौकशीला आले. ती अंडी मोराची होती. एखाद्या ठिकाणी खूप उकरलेली माती दिसली की आम्ही त्यात सळाक टाकून पाहायचो. टणकन आवाज आला की समजायचं की आत कासव आहे. मग आम्ही ती पकडून आणायचो. कासवं किलोप्रमाणे विकली जायची!
- उंच झाडावर चढून तिथून आम्ही लोकांनी रचून ठेवलेल्या तनसाच्या गंजीवर उड्या मारायचो. मग मालक आमच्या मागे मारायला धावायचा. खेळणी, बाहुल्या, चॉकलेट, बिस्किट या वस्तू तर मोठे होईपर्यंत पाहिल्याच नव्हत्या. कधी ताप आला की बाबा ५ रुपयाचा पारले बिस्किटाचा पुडा आणायचे. तापात त्या व्यतिरिक्त काहीच खायला मिळायचं नाही. त्या बिस्किटांसाठी ताप यावा असं वाटायचं!
- मी - तुम्हाला डॉक्टर जवळ सापडत होते का?
- ती - ताप, खोकला, सर्दी होऊ नाही म्हणून बाबा जंगलातून भुईनिंबाचा पाला आणि जिरेफल घेऊन यायचा. त्याचा खूप कडू काढा आम्हाला पावसाळा, हिवाळा लागायच्या आधी प्यायला लावायचा. हात-पाय मुरगळला तर बाबा औषधी पाला बांधून घरीच बरं करायचा. आम्ही आजारी क्वचितच

पडायचो. कापणं, खरचटणं, विंचू चावणं, काटे टोचणं हे नेहमीचंच होतं. त्यावर बाबा बिब्याचा, गुळाचा चटका द्यायचे. शनिवारी रात्री आई आमच्या डोक्याला एरंडीच्या तेलानं मालिश करायची अन् रविवारी चिकण मातीने-न्हाऊन द्यायची. दात घासायला कडुनिंबाच्या काड्या. मोठं होईपर्यंत पायात चपला नव्हत्या.

- मी - आई-बाबा काय काम करायचे ?
- ती - बाबा पाटलाच्या शेतात राबायला जायचे. तिथे काम नसलं तर रात्री राखणीला जायचे. कधी शिकारीबरोबर हाकारायला जायचे. आई शंभर-दीडशे बकऱ्या चारायला न्यायची. काही घरच्या, काही लोकांच्या बरोबर कुत्री असायची. लांडग्यांची भीती असायची ना? आईला बकरीमागे पैसे मिळायचे.
- आम्ही बहिणी १०-१२ वर्षांच्या असल्यापासून विहिरीचं पाणी आणायचं, सडा, सारवण, भात, भाजीचा स्वयंपाक करून ठेवायचो. कधी लोकांकडे दळण करायला जायचो त्याचे पैसे मिळायचे.
- मी - सकाळी चहा-दूध मिळायचं का?
- ती - आमच्या घरी चहा नव्हताच. सकाळी सर्वांनी तांदळाची आंबली प्यायची. अन् जेवणात भात-भाजी. कधी कोणी पै-पाहुणा आला तरच पोळ्या भाकरी करायच्या. गावची जत्रा असली की बाबा आमच्यासाठी एक किलो गरम जिलबी आणायचे. एव्ही गोड खायचा प्रश्नच नव्हता.
- मी - तुमच्या गावात लग्नं कशी होतात?
- ती - वराला दारातच मुलगी माळ घालते. मग ते मांडवात येतात. अन् मंगलाष्टक होतात. गावातले पुरुषच स्वयंपाक करतात. बाया पोळपाट-लाटणी, तवा घेऊन लग्नघरी जातात, गावाला जेवण देतात.
- मी - आणि गावात एखादा मृत्यू झाला तर?
- ती - तर दुसऱ्याच दिवशी त्याचा नावाचा प्रसाद (पिंडदान) करतात. त्याला 'डोने दाखवणे, देव दाखवणे' म्हणतात नंतर गावकरी सर्वांकडून पैसे शिधा गोळा करतात आणि सव्वा महिन्यांनी तेरवी सारखा स्वयंपाक करतात आणि गावाला जेवण देतात. माणूस जेवढा मोठा तेवढे जेवणात पदार्थ जास्त !
- मी - मंगले, मला खूपच नवी माहिती मिळाली आज! शहरात आम्ही महिला ८ मार्चला 'महिला दिन' साजरा करतो, आणि बंधमुक्त असल्याचा सोहळा करतो. तुम्ही तर जन्मापासूनच स्वतंत्र आणि मुक्त !

निःस्पृहता

– शीला राव

हल्ली आपल्याला निःस्पृहता हा शब्द फारसा वापरलेला दिसत नाही. ह्याचे कारण जगातील निःस्पृहताच कमी झाली आहे बहुतेक! निःस्पृहता म्हणजे काय? आपल्याला कोणाला निःस्पृह म्हणता येईल? जो मनुष्य सगळ्या ऐहिक सुखसंपत्ती-विषयी उदासीन आहे, ज्याला संग्रहाची इच्छा नाही, हे माझे आहे. हे माझ्यामुळेच झाले, मी केले असे मनातही नाही ज्याच्या, तो निःस्पृह! ज्याची वृत्ती 'जले कमलपत्रवत्' अशी आहे म्हणजे कमळाचे पान जसे पाण्यात असूनही कोरडेच राहते तसा जो संसारात असूनही अलिप्त राहू शकतो, त्याच्या ठिकाणी खरी निःस्पृहता असते!

श्रीमद्भगवद्गीतेतील श्लोकाची सगळ्यांना ओळख असेलच -

“विहाय कामान् यः सर्वान् पुमांश्चरति निःस्पृहः ।
निर्ममो निरहंकारः स शान्तिमधिगच्छति ॥”

जो मनुष्य सगळ्या इच्छा सोडून, स्वतःसाठी संग्रह न करण्याच्या वृत्तीने जगात वावरतो, ज्याच्या ठिकाणी 'माझे' 'मी' ह्या भावनांचे अस्तित्वही नाही तो निःस्पृह, तोच शांती मिळवितो.

अशी व्यक्ती सहज सापडणे कठीणच आहे सध्या ! सगळेच कुठल्यातरी ऐहिक-प्राप्तीच्या मागे धावत असतात. आपल्याला खूप पैसा मिळावा, आपले नाव व्हावे अशी उत्कट इच्छा मनात बाळगून ते काहीही करायला तयार होतात. मला तर असे वाटायला लागले आहे की,

घटं भिंद्यात् पटं छिंद्यात् कुर्यात् रासभरोहणम् ।

येन केन प्रकारेण प्रसिद्धः पुरुषो भवेत् ॥

असले सत्तालोलुप लोक (ज्यांना असे आपल्याला म्हणावे लागते. कारण ते पूर्वी शासनाधिकारी राहिले आहेत किंवा सध्या आहेत) प्रसिद्धी मिळवण्यासाठी काहीही करायला तयार असतात आणि होतील, वरील श्लोकात म्हटल्याप्रमाणे ते भांडी आपटून फोडतील, कपडे फाडतील. (स्वतःचे) अगदी गाढवावर देखील बसतील-जर त्यांना त्यामुळे प्रसिद्धी मिळत असेल तर !

ह्याउलट सत्तेवर जन्मभर राहून फक्त निःस्पृहतेने आपले कर्तव्य करणारे, अत्यंत प्रजाहितदक्ष आणि निःस्वार्थी असे चक्रवर्ती महाराजे आपल्या भारताच्या उज्ज्वल इतिहासात होऊन गेले आहेत !

अयोध्या राजधानी असलेल्या इक्ष्वाकुवंशात एक दिलीप नावाचा उदात्त व कर्तव्यनिष्ठ राजा होऊन गेला. सर्वार्थाने त्याची परंपरा चालवणारा त्याचा पुत्रश्रेष्ठ त्याच्यानंतर अयोध्येत राज्य करायला लागला त्याचे नाव रघु । त्याने अनेक वर्षे राज्य केले आणि त्याच्या राज्यात त्याची प्रजाही अत्यंत सुखी होती. क्षात्रधर्माला

अनुसरून त्याने दिग्विजय केला आणि त्यामध्ये मिळालेले सर्व धन परत अयोध्येस आल्यावर विश्वजित् नावाचा यज्ञ करून दान करून टाकले. इतकेच नाही तर आपली निजसंपत्ती ही, चांदी-सोन्याच्या भांड्यांसकट पूर्णपणे दान करून टाकली.

त्याचवेळी वरतन्तु मुर्नीचा शिष्यवर कौत्स नामक होता; त्याने आपला विद्याभ्यास पूर्ण केला होता. आपल्या गुरूंच्याबद्दल कृतज्ञता व्यक्त करण्यासाठी त्यांना काही गुरुदक्षिणा द्यावी असे त्यांच्या मनात येणे साहजिकच होते. कौत्स जेव्हा वरतन्तुमुर्नीजवळ गुरुदक्षिणेविषयी बोलला, तेव्हा ते त्याला म्हणाले 'अरे, तुझी माझ्याविषयीची भक्तीच मला पुरे आहे. मला आणखी कसलीही अपेक्षा नाही. 'प्राप्त केलेल्या विद्येचा चांगला योग्य उपयोग कर.' पण कौत्साने जेव्हा खूपच आग्रह धरला तेव्हा रागावून ते त्याला म्हणाले तू शिकलेल्या विद्येच्या संख्येइतकेच धन-चौदा कोटी सुवर्णमुद्रा, मला आणून दे. हे ऐकून अवाक् झालेला कौत्स तेवढे धन मिळवण्यासाठी चक्रवर्ती रघुराजाकडे आला.

वरतन्तुशिष्य कौत्स आला आहे हे ऐकून रघुराजा मातीच्या पात्रात पूजाद्रव्य घेऊन आला आणि त्याने आपल्या तेजस्वी अतिथींची यथाविधी पूजा केली. त्यानंतर त्याने त्याचे स्वतःचे आणि त्याच्या अत्यंत श्रेष्ठ गुरूंचे कुशल-मंगल त्याला विचारले. तो म्हणाला 'आत्तापर्यंत आपले शिक्षण परिपूर्ण झाले असेल आणि सर्व उपकारक्षम असा गृहस्थाश्रम स्वीकारण्याचा काळ देखील आला असेल. आपले राजगृही आगमन आपल्या गुरूंच्या आज्ञेने झाले आहे की आपल्या स्वतःच्या काही कामासाठी आहे?'

राजाच्या हातातील मातीचे अर्घ्यपात्र बघूनच, रघुराजाने सर्वस्वाचे दान केले आहे हे समजून स्वकार्यसिद्धीबद्दल हताश झालेला कौत्स म्हणाला, 'हे राजा, लोकहित करण्यात तू तुझ्या पूर्वजांनाही मागे टाकले आहेस. पण मी जो हेतु मनात धरून तुझ्याकडे आलो होतो. त्यासाठी आता फार उशीर झाला आहे. तेव्हा मी तुझ्याकडे आता याचना करणार नाही. दुसरीकडून मी ते प्राप्त करण्याचा प्रयत्न करीन कारण "निर्गलिताम्बुगर्भशरद्वनं नार्दति चातकोऽपि।" शरद् ऋतूतील कोरड्या मेघाकडे चातक देखील याचना करीत नाही असे म्हणून तो तिथून जायला निघाला.

राजाने त्याला अडविले आणि गुरूवरांना काय आणि किती द्यावयाचे आहे हे विचारले. कौत्स त्याबद्दल बोलावयास अजिबात उत्सुक नव्हता. त्याने बरीच टाळाटाळ केली. पण जेव्हा रघुराजा एकेच ना, तेव्हा नाइलाजाने गुरूंशी झालेले संभाषण आणि त्यांनी मागितलेली कल्पनेबाहेरची रक्कम राजाला सांगून, ह्यासाठीच मी आपल्याकडे आलो होतो महाराज, पण मी सध्याच्या परिस्थितीत आपल्याला त्रास देऊ इच्छित नाही, मला आज्ञा द्यावी असे म्हटले.

गुरुदक्षिणेसाठी याचना करणारा. इच्छित साध्य न झाल्याने रघुराजाकडून

दुसऱ्या दानशूराकडे गेला असा प्रवाद रघुराजाने कसा पसरू दिला असता? तो कौत्साला म्हणाला 'आपण माझ्या अग्रिशाळेमध्ये दोन तीन दिवस वास्तव्य करावे, तोपर्यंत मी आपले मनोरथ पूर्ण करण्याचा प्रयत्न करतो! कौत्साला अर्थातच ते मान्य करावे लागले.

पृथ्वीवरील सर्व धन आपण दिग्विजयाच्या निमित्ताने मिळविले आणि दानही करून टाकले. तेव्हा आता आपल्याला देवांचा कोषाधीश असलेल्या कुबेरावरच आक्रमण करण्याशिवाय गत्यंतर नाही, हे जाणून त्याने तसेच करावयाचे ठरविले. त्यासाठी सर्व सज्जता करून प्रातःकाळी प्रस्थान करण्याचा त्याने निश्चय केला.

दुसऱ्या दिवशी भल्या पहाटे राजाच्या कोषगृहाचे अधिकारी धावत राजाकडे आले आणि म्हणाले महाराज आपले कोषगृह पूर्णपणे भरलेले आहे. तेथे सुवर्णमुद्रांचा खच पडलेला आहे! राजा मनोमन समजला की कुबेराने आक्रमणाला घाबरून आधीच धन आपल्याकडे पोहोचते केले आहे!

अर्थातच रघुराजाने ते सर्व धन जे चौदा कोटींपेक्षा कितीतरी जास्त होते, ते कौत्साला देऊ केले आणि ते घेऊन जाण्यासाठी मदत करायची तयारी सुरू केली. हे सगळे धन आपल्यासाठीच आहे, ह्यावर माझा मुळीच अधिकार नाही. असे तो कौत्साला म्हणाला. तर 'मला फक्त चौदा कोटींची गरज आणि अपेक्षा आहे तेव्हा तेवढेच मी नेईन' कौत्स असे म्हणू लागला - हीच खरी निःस्पृहता!

जनस्य साकेतनिवासिनस्तौ द्वावप्यभूतमभिनन्द्य सत्त्वौ ।

गुरुप्रदेयाधिक-निःस्पृहोऽर्थी नृपोऽर्थिकामादधिकप्रदश्च ॥

गुरूला द्यावयाच्या धनापेक्षा अधिकाची इच्छा न करणारा याचक आणि इच्छित धनापेक्षा अधिक देणारा राजा, हे दोन्ही निःस्पृह, साकेतवासिजनांना अत्यंत अभिनंदनीय झाले !

वरील प्रसंग महाकवि कालिदासाने आपल्या रघुवंशात सुंदरतेने चित्रित केला आहे. तात्पर्य काय की, असे महापुरुष आपल्या देशात होऊन गेले आहेत. सध्या निःस्पृहता हा शब्दही ऐकिवात येईनासा झाला आहे. आपल्याला आपल्या भारताचे भविष्य उज्वल व्हावे असे वाटत असेल तर महत्त्वाच्या मूल्यांची ओळख आपण करून घेतली पाहिजे व आपल्या भावी पिढीला करून दिली पाहिजे ।

कंपोस्ट एक सुखद अनुभूति

- डॉ. सौ. प्रतीक्षा मोरे

मी डॉ. सौ. प्रतीक्षा प्रवीण मोरे, नागपूर. माझे शिक्षण M. Sc., M.Ed, P.Phil. Ph.D. (Chemistry) CFN आणि माझे एच कुकींग, बेकींग आणि गार्डनिंग,

मी सध्या सेवादल महिला महाविद्यालय येथे असिस्टंट प्रोफेसर म्हणून कार्यरत आहे. आणि सखी सहेली योगा मंडळाची सचिव आहे.

मी नागपूर येथील गच्चीवरील मातीविरहीत बाग, (GMVB) व्हाट्सएप समूहाची सभासद आहे. या समूहाचा मुख्य उद्देश आपल्या घरात निघणाऱ्या कीचनवेस्टपासून कंपोस्ट करणे हा असल्यामुळे मी यासमूहात सामिल झाले कारण मला लहानपणापासून बागेची आवड होती. आणि घरी म्हणजे माहेरी आणि सासरी बाग होती. पण सासरी आल्यावर मला माझ्या घरी म्हणजे टेरेसवर बाग करायची होती आणि ती बाग करताना मला माझी बाग मातीविरहीत करायची असा विचार होता, पण ते शक्य होईल का? मनात विचार आला. आणि समूहात जॉईन झाल्यावर समूहाच्या मुख्य उद्देशाला अनुसरून मी स्वतः घरी किचनवेस्ट पासून कंपोस्ट करायला सुरुवात केली आणि त्यात मला यशही आले. आता माझी टेरेस बाग घरातून निघणाऱ्या कचऱ्यावर तयार झालेली आहे. त्यामुळे मला बरेच फायदे सुद्धा झाले. घरी केलेल्या कंपोस्टमुळे मला झालेले फायदे. १) आपल्या घरच्या ओल्या कचऱ्याची आपण जबाबदारी घेतो आणि त्याची योग्य विल्हेवाट लावतो. २) घरी केलेल्या कंपोस्टमुळे आपल्या कुंड्या वजनाने हलक्या होतात. ३) कंपोस्टमध्ये लावलेली झाडे त्यांना पूर्ण पोषक अन्नद्रव्य मिळाल्यामुळे छान टवटवीत आणि हिरवीगार राहतात. ४) कंपोस्टमधील झाडांना पाणी कमी लागते. आणि ५) शेवटचा म्हणजे आता जे स्वच्छ भारत अभियान सुरू आहे त्यात माझा खारीचा का होईना वाटा नक्कीच आहे याचे मनाला समाधान वाटते.

आमचा समूह मागील ५ वर्षांपासून यात काम करित आहे. मला याची आवड असल्यामुळे मी सुद्धा समूहाच्या प्रत्येक कार्यात भाग घेते आणि इतर लोकांना किचनवेस्ट कंपोस्ट कसे करायचे योच मार्गदर्शन करित असते. आणि सोशल मिडीयाच्या माध्यमातून इतरांना प्रेरणा मिळेल यासाठी प्रयत्न करित असते.

आमच्या समूहाद्वारे आम्ही सर्व मॅंबर्स विविध ठिकाणी जसे बगीचा, ज्येष्ठ नागरिक मंडळ, शाळा, कॉलेज आणि सोसायटी आणि विविध संस्थांमध्ये या कार्यशाळा निःशुल्क घेत असतो. त्यामुळे आमच्या समूहातील आमचे अॅडमिन श्री. उमेश चित्रीव यांना नुकतेच २ ऑक्टोबर २०२२ रोजी सन २०२३ साठी स्वच्छ भारत अभियाना अंतर्गत नागपूर महानगरपालिकेने 'ब्रँड अॅम्बेसेडर' म्हणून नियुक्ती केली. आयुक्तांच्या हस्ते त्यांचा सत्कार करण्यात आला. त्यामुळे आम्हा सर्व मॅंबर्सना अजून या क्षेत्रात काम करण्याची गोडी निर्माण झाली.

सर्वात जास्त आनंदाची बाब म्हणजे आज माझ्या घरून कुठलाच कचरा बाहेर जात नाही. जसे किचनवेस्टपासून घरच्या झाडांना लागणारा खाऊ म्हणजे

कंपोस्ट तयार करते. घरात आलेल्या प्लास्टिक पासून ईको ब्रिक्स तयार करते. वाळलेला पालापाचोळा गोळा करून त्यापासून लीफमोड तयार करते. तसेच मी झाडावर वापरण्यासाठी कीटकनाशक सुद्धा घरीच तयार करते याला आम्ही बायो एंझाइम म्हणतो. आणि हे सर्व पदार्थ जे आपण कचरा समजून घंटागाडीत टाकतो आणि मग ते डंपिंग ग्राऊंडवर जाऊन नाही म्हटले तरी प्रदूषणास हातभार लावतो. पण मी या सर्व बाबींचा विचार करून जे मी करते ते इतरांनी करावे यासाठी जास्त आग्रही असते. सर्वांनी मिळून जर असा विचार केला तर नक्कीच आपण आपले घर जसे स्वच्छ आणि सुंदर दिसेल यासाठी प्रयत्न करतो तसाच प्रयत्न आपण आपला परिसर, आपला मोहल्ला किंवा सोसायटी आणि आपले शहर स्वच्छ आणि सुंदर ठेवण्यास नक्कीच मदत करू शकतो.

कंपोस्ट सोबत लोकांना बंदी घातलेल्या (नो रिसायकल) पिशव्या पासून दूर ठेवण्यासाठी व त्याबद्दल जागृती व्हावी म्हणून आम्ही आमच्या सारख्याच एका सहयोगी सामाजिक संस्थेला जुन्या साड्या व जुने पडदे, जुन्या चादरी लोकांकडून गोळा करून दिल्या. जेणे करून ते त्यापासून गरीब व गरजू महिलांकडून पिशव्या शिवून त्याची कमीत कमी किंमतीत भाजीवाले, फूलवाले, फळवाले ह्यांना दिल्या व रिसायकल न होऊ शकणाऱ्या पिशव्यांना काही प्रमाणात का होईना आळा घातला व पर्यावरणाला हातभार लावला.

मी व समूहावरील अन्य सदस्य अशा सामाजिक कार्यात हातभार लावण्याची संधी शोधतच असतात, जसे वृक्षारोपण, औषधी वनस्पतीचे विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन, इकोब्रिक्स बनवणे इत्यादी. असे अनेक उपक्रम! म्हणूनच आमच्या ग्रुपची टॅगलाईन आहे -

**माझा कचरा, माझी जबाबदारी,
पर्यावरणाला लावा आपला हात भारी.**

सध्या आपण नुसत बघतोच नाही अनुभवतो पण आहोत तो म्हणजे पर्यावरणातील बदल त्यामुळे होणारे दुष्परिणाम, जसे विकासाच्या नावाखाली झाडांची कत्तल, सिमेंटचे रस्ते त्यामुळे वाढणारे उष्णतामान, रोगराई, इत्यादी. ह्या सर्वांला आपणच कुठे न कुठे जबाबदार आहोतच तरी त्यामुळे होणाऱ्या चुका सुधारून पर्यावरणासाठी योग्य ती पाउले उचलणे गरजेचेच आहे, तरी माझी सर्वांना नम्र विनंती आहे की सर्वांनी ह्या सामाजिककार्यात आपला सहभाग नोंदवावा सोबत आमचा GMVB समूह सदैव मदतीसाठी आपल्या पाठीशी आहेच.

मी हे सर्व माझ्या कॉलेजच्या वेळा व घरातील कामाची जबाबदारी सांभाळून करते त्यात घरच्यांची पण मला ह्या कामात मदत होते. धन्यवाद!

चूप चूप खड़ी हो, जरूर कोई बात है।

- डॉ. सौ. जयश्री मानेकर

(फिजियोथेरपिस्ट, ९४२३६८१५५३)

नमस्कार मैत्रिणींनो! लाज हा स्त्रीचा दागिना आहे हे खरं आहे. परंतु लाजेमुळे आपण काही आजारांविषयी चारचौघात बोलणं टाळतो. अशीच एक व्याधी म्हणजे मूत्रपिंडातील असंतुलन (स्ट्रेस युरिनरी इनकॉन्टीनेन्स).

लक्षण - शिंकल्यावर, खोकला आल्यास किंवा मोठ्याने हसल्यावर आपोआप लघवी होऊन जाणे.

लघवी लागल्यावर बाथरूमपर्यंत जाण्याआधीच कपडे ओले होणे.

कारण - ओटीपोटाच्या तळाच्या मांसपेशी ज्यावर गर्भाशय स्थित असते, त्या कमजोर होणे. लठ्ठपणा, व्यायामाचा अभाव, पोटावरची चरबी ह्यामुळेही असे होऊ शकते.

गर्भाशय खाली घसरणे (प्रोल्याप्स युटेरस) मुळे सुद्धा असे होते.

उपाय - तज्ञ डॉक्टरांना दाखवून योग्य निदान लवकरात लवकर करणे.

तज्ञ फिजियोथेरपिस्ट कडून कमजोर मोसपेशींना ताकदवान बनविण्यासाठीचे व्यायाम शिकून घेणे.

* नियमित व्यायाम करणे.

* गरज पडल्यास विद्युत उत्तेजना, असे (Electrical Muscle Stimulation) उपाय उपलब्ध आहेत.

* पोटाचे स्नायु बळकट करणे महत्त्वाचे असते.

* योग्य प्रमाणात पाणी पिणे.

* नियमित वेळेला लघवीला जाऊन येणे.

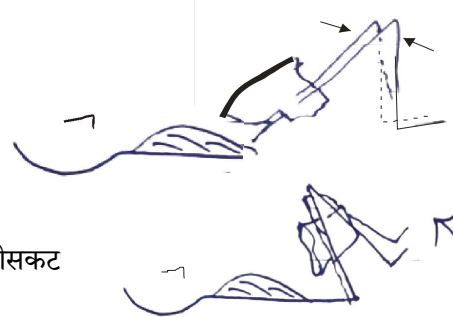
* यामुळे बऱ्याच प्रमाणात त्रास कमी होऊ शकतो. सकारात्मक दृष्टिकोन आणि नियमित व्यायाम आपल्याला आनंदी ठेऊ शकतात.

व्यायाम १

दोन्ही पायात उशी ठेवून,
मधे दाबणे (३० वेळा)

व्यायाम २

पोट आत ओढून दोन्ही पाय उशीसकट
पोटावर ओढणे (१० वेळा)

विश्वास कसा असायला हवा ?

- साभार

Believe-विश्वास आणि **Trust**-विश्वास. दोन्ही शब्दांचा अर्थ विश्वासच आहे. पण तरीही दोन्ही विश्वासात अंतर आहे.

एकदा शेजारी शेजारी असलेल्या दोन उंच इमारतींच्या मध्ये केबल टाकून ती घट्ट बांधून व हातात मोठा बांबू घेऊन एक डोंबारी त्या केबल वरून या इमारती वरून त्या इमारतीवर जात होता.

त्याच्या खांद्यावर त्याचा लहान मुलगा होता. दोन इमारतींच्यामध्ये हजारो माणसे जमा झाली होती व श्वास रोखून त्याची ती जीवघेणी कसरत पहात होती. हलणारी केबल, जोरदार वारा, स्वतःचा आणि मुलाचा जीव पणाला लावून त्याने ते अंतर पूर्ण केलं.

जमलेल्या लोकांनी उत्साहाने टाळ्या, शिट्या वाजवल्या, तोंड भरून कौतुक केले.

तो इमारतीच्या खाली लोकांमध्ये आला. लोक त्याच्या बरोबर फोटो. सेल्फी काढू लागले. त्याचं अभिनंदन करू लागले.

तो डोंबारी सगळ्यांना उद्देशून म्हणाला,

मला हे पुन्हा एकदा करावसं वाटतं. तुम्हाला विश्वास वाटतो का मी हे पुन्हा करू शकेन? सगळी माणसं एक आवाजात म्हणाली हो, तू हे परत एकदा नक्कीच करू शकतोस.

डोंबारी म्हणाला तुम्हाला विश्वास आहे ना, मी हे परत करू शकेन?

पुन्हा सगळे ओरडले 'हो हो आम्हाला विश्वास आहे तू पुन्हा हे नक्कीच करू शकशील'.

तुम्हाला नक्की विश्वास आहे ना?

हो. तुझ्यावर पूर्ण विश्वास आहे तू खात्रीने करू शकशील.

डोंबारी म्हणाला ठीक आहे. तुमच्यापैकी कोणीतरी मला तुमचा मुलगा द्या मी त्याला खांद्यावर घेऊन मी या केबलवरून चालतो.

जमावामध्ये एकदम शांतता पसरली. सगळे चिडीचूप झाले. डोंबारी म्हणाला 'काय झाले. घाबरलात का? अरे आताच तर तुम्ही म्हणालात ना की माझ्यावर पूर्ण विश्वास आहे म्हणून'?

तात्पर्य :- जमावाने जो डोंबाऱ्यावर दाखवलेला विश्वास हा **Belive** आहे.

Trust नाही.

तसेच हाच भ्रम सगळ्यांना आहे, परमेश्वर आहे. पण परमेश्वराच्या सत्तेवर विश्वास नाही.

You only believe in God, But you don't trust him.

परमेश्वरावर विश्वास असेल तर चिंता आणि ताण - तणाव कशाला हवेत ?
त्याच्या नामाने दगड तरले तर आपण का नाही तरणार ?

परमेश्वरावर ठाम विश्वास बसण्यासाठी आपण चमत्काराची वाट पाहत बसतो. पण खरा चमत्कार हाच आहे की रोज तो आपल्याला नवीन करकरीत कोरा दिवस देतो आणि आपल्या गत चुकांमधून शिकण्यासाठी आणि नवीन क्षितिजे पादाक्रांत करण्यासाठी.

आपल्या जीवनात प्रत्येक क्षणाला आपला परमेश्वर आपल्या सोबत असतोच आणि आपल्या आयुष्यातील प्रत्येक क्षणाची खबर त्याला असतेच हा विश्वास असला तर आपल्यासाठी जगातील कोणतीही गोष्ट अशक्य नाही.

जे का रंजले गांजले.....

- शोभा पारळकर

घरांत वृद्धांना मानाचे स्थान होते. प्रत्येक निर्णयात त्यांचा महत्त्वाचा सहभाग असे. वृद्ध मातापित्यांची सेवा करणे हे कर्तव्य मानून, पुढील पिढी त्यांची शेवटपर्यंत काळजी घेत असे, परन्तु गेल्या काही वर्षांत वृद्धांचा सामाजिक प्रश्न महत्त्वाचा होऊ पाहत आहे. ह्याला अनेक कारणे असतील व ती पटण्यासारखी देखील आहेत. उदाहरणार्थ-संयुक्त कुटुंब व्यवस्था जाऊन एकल कुटुंबे तयार होणे. घरे लहान होणे, नोकरीत बदली होणे, महागाई प्रचंड प्रमाणात वाढणे. इत्यादी.

परन्तु दुसऱ्या बाजूस आयुर्मर्यादा वाढणे, परस्वाधीनता, स्वतःची कमाई नसणे, आजारपणामुळे कार्यक्षमता कमी होणे, हे गंभीर प्रश्न वृद्धांपुढे निर्माण झाले आहेत. अशा परिस्थितीत काही व्यक्ती आपल्यापरीने हा प्रश्न सोडवण्याकरता हातभार लावीत आहेत, त्यांची दखल आपण घेतलीच पाहिजे.

नागपुरात इंदोरा भागात, जीवनज्योती वृद्धाश्रमाच्या संचालिका, श्रीमती ज्योती घरडे, २००९ पासून, राजगिरी बहु सामाजिक संस्थेच्या प्रेरणेने, शहरातील परित्यक्त व असहाय्य वृद्धांची सेवा करित आहेत. आजवर त्यांनी जवळ जवळ १०० वृद्धांना अन्न व निवारा देऊन त्यांना आधार दिला आहे. या कामात त्यांचा, शिक्षण घेत असलेला, मुलगाही मदत करतो.

हे काम करताना त्यांना सुरुवातीस फार त्रास झाला. स्वतःच्या जोरावर हा खर्च करणे फार दिवस शक्य नव्हते. तरीही घेतलेले व्रत, त्यांनी स्वतःचे दागिने विकून चालू ठेवले. पुढे ह्या कामाची लोकांना माहिती मिळाली व काही संवेदनशील दात्यांची मदतही केली.

एका टिनाचे छप्पर असलेल्या घरात, ज्योती घरडेंनी, वृद्धांना औषधोपचार

देखील दिले, व त्यांना जगवण्याचे प्रयत्न, अत्यंत जिक्किरीने केले. २०२०-२०२१ मध्ये कोविड महामारीमुळे, त्यांना देणग्या मागण्याकरता जाता येईनासे झाले. काही नियमित दात्यांनी तर देणगी देणेच बंद केले. दोन वर्षांत वृद्धाश्रम बंद पडण्याची वेळ आली.

अश्या वेळी डॉ. श्रीकांत चोरघडे ह्यांनी, त्यांची काही समाजसेवी व्यक्ती व संस्थांशी ओळख करून दिली. ह्याचा त्या कृतज्ञतापूर्वक उल्लेख करतात.

अश्या कामांची आवश्यकता दिवसेंदिवस वाढत जाणार आहे. ज्योती घरडे ह्यांच्या कामास प्रोत्साहन देऊन त्यांचे कार्य पुढे चालू राहिल या दृष्टीने आर्थिक किंवा वस्तुरूप मदतही करावी व त्यांच्या समाजोपयोगी कार्यास हातभार लावावा, असे आवाहन श्रीमती ज्योती घरडे यांनी केले आहे.

संवेदनशील वाचक निश्चितच याची दखल घेतील.

४० वर्षांपूर्वी जर्मनीतील वास्तव्यात पाहिलेली कुटुंब व्यवस्था

– डॉ. दमयंती पांढरीपांडे

पश्चिम जर्मनीच्या नैऋत्येला ओबरहोसेन हे गाव आहे. या गावापासून पूर्वेकडील बर्लिनपर्यंतचा पश्चिम-पूर्व पट्टा आम्ही फिरलो. यात एक गोष्ट प्रामुख्याने आढळली ती अशी की एकजात सर्व स्त्रिया या अतिशय तडफदार वाटल्या. आत्मविश्वास, स्वावलंबन आणि मोकळेपणा यातून त्यांचे तडफदार व्यक्तिमत्व घडले असावे.

मार्टिना आणि उर्लिका या आमच्या दोन तरुण मैत्रिणी! आमच्या जर्मनभेटीच्या प्रवासातील दुसरा टप्पा आम्ही या दोघींच्या सोबतीने पूर्ण केला. आम्ही भारतातल्या सहा जणी या दोन तरुण मैत्रिणीसोबत पश्चिम जर्मनीचे पूर्व टोक गाठणार होतो. मेटॅडोर आमच्या दिमतीला होती. जवळजवळ १००० कि.मी. चा प्रवास होता. मार्टिना आणि उर्लिका या आमच्या 'पार्थसारथी' होत्या. गाडी चालवण्याचे त्यांचे कौशल्य वाखाणण्यासारखे होते. शक्तीला कौशल्याची साथ होती. त्याही प्रथमच वुस्ट्रो आणि पुढे बर्लिनपर्यंत येत होत्या. जवळ गावागावांचे आणि मार्गामार्गांचे नकाशे होते. नकाशे पाहून पाहून आमची गाडी मार्गांचे सांधे बदलायची.

व्यक्तिमत्त्वातील तडफ, आत्मविश्वास आणि यंत्र हाताळण्यातील सहजपणा यांचा जो अनुभव आम्ही या प्रवासात घेतला तो आम्हाला तेथील स्त्रियांचा सर्वसाधारण गुण वाटला.

१९४५ सालानंतर म्हणजे दुसऱ्या महायुद्धानंतर, युरोपातील लहान राष्ट्रे जेव्हा महायुद्धाच्या भीषण परिणामांचे थर बाजूला सारून निर्धाराने उभी राहू लागली

तेव्हा त्यात सारी समाजव्यवस्था व अर्थव्यवस्था ढवळून निघाली. यात कुटुंब-व्यवस्थेमध्ये देखील अनेक घडामोडी झाल्या आणि यातून ही तडफदार स्त्री निर्माण झाली. हे सारे परिवर्तन आणि आज घडलेली विकसित देशांतील स्त्री या सर्वार्थाने समर्थनीय आणि अनुकरणीय गोष्टी आहेत असे नाही, परंतु परिवर्तनाच्या लाटेमध्ये काही चांगल्या गोष्टीही घडत असतात. स्त्री समर्थ व्यक्तिमत्त्वाची होऊ लागली हा त्यातील एक चांगला भाग.

वाहने चालवणे, दुकानात विक्रेत्याचे किंवा कॅशियरचे काम करणे, आयोजन करणे, सभांचे नियंत्रण करणे, संघटन बांधणे, समाजशास्त्रापासून तंत्रज्ञानापर्यंतच्या शाखांमध्ये प्राविण्य मिळवून काम करणे इ. सर्व क्षेत्रांमध्ये तिथली स्त्री सहजपणे काम करताना आढळली.

जुनी शेतीप्रधान समाजव्यवस्था आणि अर्थव्यवस्था इतिहासात जमा झाली. मोठ्या एकत्र कुटुंबाची जागा विभक्त कुटुंबपद्धतीने घेतली. नियोजनाच्या नव्या युगात कुटुंब-नियोजनाची गरज निर्माण झाली. आणि कुटुंबांमध्ये देखील कुटुंब हा विकासाचा एकक न राहता कुटुंबातील प्रत्येक व्यक्ती हा विकासाचा एकक झाला. अशा रीतीने Individualism व्यक्तिवाद हां हां म्हणता समाजव्यवस्थेमध्ये रुजून गेला.

काही अवलोकने -

या कुटुंबाच्या पाहणीवरून काही अवलोकने मांडता येतील.

१. तरुण मुलगा आणि तरुण मुलगी यांना कुटुंब करून एकत्र राहण्यासाठी विवाहाची गरज वाटत नाही.

२. या एकत्र राहण्यातून अपत्य व्हावे अशी इच्छा असल्यास ते होऊ देतात. असे विवाह न होता झालेले अपत्य समाजामध्ये अप्रतिष्ठित? मानले जात नाही.

३. पुढे विवाह करण्याची इच्छा झाली तर ते विवाह करतात. अन्यथा विवाह करण्यासाठी कुठला बाह्य दबाव त्यांच्यावर येत नाही.

४. मुलगा तरुण झाल्याबरोबर तो स्वतंत्रपणे एकटा किंवा गर्लफ्रेंड सोबत राहतो. मुलगी देखील हेच स्वीकारते. आई-वडिलांसोबत राहणारा तरुण वा तरुणी सहसा आढळत नाही. आमच्या वास्तव्यामध्ये आई-वडिलांसोबत राहणारा एक तरुण आम्हाला भेटला. तो म्हणाला 'मला त्यांच्यासोबत राहण्यात किंवा त्यांना माझ्यासोबत राहण्यात काही अडचण वाटत नाही, पण मी आता लवकरच माझ्या गर्लफ्रेंडसोबत, कदाचित लग्न करून राहीन.'

५. आई-वडील किंवा म्हातारी माणसं तरुणांसोबत राहू इच्छित नाहीत आणि तरुणांनाही त्यांच्यासोबत राहायला आवडत नाही. वीकेंडला किंवा जमेल तसे ते एकमेकांना भेटतात, म्हाताऱ्यांसाठी सुसज्ज अशी Old men's houses / Old

women's houses आहेत. काही म्हातारे तिथे राहतात. शक्यतो स्वतंत्र घरांमध्येच राहतात.

६. कुटुंबांमध्ये लहान मुलांची स्वतंत्र व्यवस्था असते. त्यांची स्वतंत्र खोली असते.

तरुण, म्हातारे आणि लहान मुलं अशा तीन वयोगटांना जणू स्वतंत्र स्थान असते. त्यांचे स्वतंत्र जग असते. आणि कुणी कुणाच्या जगात ढवळाढवळ करायची नाही असा संकेत असतो.

या अशा प्रकारच्या कुटुंबांमध्ये कुटुंब धरून ठेवावे, कुटुंबव्यवस्थेची जपणूक करावी या प्रयत्नामधून ही व्यवस्था आकाराला आलेली दिसली नाही, प्रत्येकाला घर असते, ते असावेच लागते, परंतु 'व्यक्ती' महत्त्वाची मानल्यामुळे व्यक्तीच्या भावना, तिच्या गरजा आणि तिच्या अडचणी यांना केंद्रस्थानी मानूनच तिथली नवीन रचना झालेली आढळली. त्यामुळे जुन्या मूल्यव्यवस्थेचे गाठोडे उराशी बाळगण्याचा अडाहास त्यांनी केला नाही.

आपली कुटुंब व्यवस्था

आपल्याकडे कुटुंबव्यवस्थेमध्ये स्त्री-पुरुषांच्या विवाह-बंधनाला आणि विवाहोत्तर अपत्य निर्मितीला मध्यवर्ती स्थान आहे. आपली कुटुंबव्यवस्था ही कामसंबंधांचे उन्नयीकरण करते. म्हणून त्यात एकप्रकारचे पावित्र्य आपल्याला अभिप्रेत असते. त्यामुळे कामसंबंधांना वैध स्वरूप देता देता या संबंधांच्या सीमारेषा ओलांडून एका व्यापक कुटुंबाचा आपण विचार करतो. म्हणून आपल्या कुटुंबांमध्ये व्यक्तीपेक्षा संपूर्ण कुटुंबांचा विचार एकत्र केला जातो. त्यात आई, वडील, भाऊ, बहीण आणि कधीकधी इतर नातेवाईक यांचाही आपण कुटुंब या संस्थेत समावेश करतो.

आपल्या या घट्ट कुटुंबव्यवस्थेला खरे तर गेल्या दीड-दोनशे वर्षांपासून हादरे बसायला सुरुवात झालेली आहे. नवे उद्योग, नवी अर्थव्यवस्था यामुळे आपली गावे ओस पडून शहरे आणि शहरी संस्कृतीचा उदय झाला आहे. स्वातंत्र्याच्या नव-विचारामुळे आपल्याकडे शिक्षणाचा प्रसार होऊन स्त्री सुशिक्षित झाली आहे. अर्थाजिन ही तिची हौस नसून ती गरज होऊ लागली आहे आणि परिस्थितीमुळे व शिक्षणामुळे स्त्रीची मानसिकताही बदललेली आहे.

पूर्वीच्या कुटुंब व्यवस्थेतील आज्ञाधारकत्व आणि पुरुषप्राधान्य यांनाही धक्के बसू लागले आहेत. आणि तरीही आपल्याकडे पाश्चात्य विचारसरणीपेक्षा वेगळ्या विचारसरणीचे पारंपरिक आधार खोलवर कुठेतरी रुजलेले आहेत. हे पारंपरिक आधार व्यक्तिवादाचे नसून परस्परावलंबनाचे व सहजीवनाचे आधार आहेत व त्यामुळे आपली कुटुंब व्यवस्था टिकून राहू शकेल असे वाटते. ती टिकवून

ठेवण्यात आजच्या स्त्रीला अधिक जागरूक व्हावे लागेल, तिने तसे राहिलेच पाहिजे यात संशय नाही. परंतु अस्थिर, बेगडी आणि खोट्या आधाराने व पाश्चात्य विचारांमध्ये सर्व वाईटच आहे आणि आपले मात्र सर्व चांगले अशा अहंकाराने आजची कुटुंब व्यवस्था आता आपल्यालाही टिकवून ठेवता येणार नाही, हे आपण लक्षात घेतले पाहिजे. उलट पाश्चात्य कुटुंबव्यवस्थेमधून जे घेण्यासारखे असेल ते घेऊन आणि आपल्या कुटुंब व्यवस्थेमधील टाकाऊ भाग काढून टाकून एका सकस कुटुंबसंस्थेची आपल्याला निर्मिती करता येण्यासारखी आहे. असा संभव आता पाश्चात्य कुटुंबसंस्थेत शिल्लक उरलेला नाही असे आज तरी वाटते.

- जर्मनीतील ४० दिवस पुस्तकावरून

काँटॅक्ट लेन्स वापराव्यात की चष्मा ?

- डॉ. सोनिया कक्कर

आजकाल काँटॅक्ट लेन्स हा चष्मासाठी एक भलताच चांगला पर्याय आहे. पण बऱ्याचजणांना चष्मा वापरावा की काँटॅक्ट लेन्सेस वापराव्या असा प्रश्न पडतो. मग निर्णय घ्यायचा कसा ?

काँटॅक्ट लेन्समुळे दृष्टीमध्येही बंधनं येत नाहीत आणि चेहऱ्यामध्येही बदल होत नाही. काँटॅक्ट लेन्स बुबुळाला चिकटून असल्यामुळे दृश्यामध्ये कोणतीही विकृति येत नाही. आणि दृश्य जसं आहे तसंच दिसतं. दृष्टीचं संपूर्ण क्षेत्र जसंच्या तसं कायम राहतं. शिवाय काँटॅक्ट लेन्स तुम्ही घातल्या आहेत हे कुणाला समजतही नाही. त्यामुळे तुमचा आत्मसन्मान आणि आत्मविश्वास वाढतो. पावसाळ्यात काँटॅक्ट लेन्सवर धुकं जमा होत नाही किंवा त्या भिजतही नाहीत. सदैव कामसू व्यक्तींसाठी काँटॅक्ट लेन्स वापरणं केव्हाही चांगलं. कार चालवताना, कोणताही खेळ खेळताना तुम्हाला दिसण्यामध्ये कोणतीही अडचण येत नाही.

अर्थात काँटॅक्ट लेन्सेस सर्वांसाठीच योग्य आहेत असं नाही. डोळे कोरडे असतील, डोळ्यांमध्ये अल्सर असतील किंवा बुबुळाची स्पर्शसंवेदना गेली असेल तर काँटॅक्ट लेन्स वापरता येणार नाही. संधिवात असणाऱ्यांना, हाताला कंपवात असणाऱ्यांना काँटॅक्ट लेन्सेस घालता येणं कठीण असतं म्हणून त्यांनी लेन्सेस वापरू नयेत. ज्यांच्या हालचाली धसमुसळ्यासारख्या आहेत, कोणतीही गोष्ट नीट करता येत नसेल अशा माणसांनीही काँटॅक्ट लेन्स वापरू नये.

याउलट चष्मा वापरताना अशा कोणत्याही समस्या आड येत नाहीत. चष्मा स्वस्तही असतो. तो हाताळायला, साफ करायला सोपा असतो. चष्माच्या काचा काँटॅक्ट लेन्सपेक्षा आकाराने कितीतरी मोठ्या असल्यामुळे हरवायची भीती नसते.

नवीन तंत्रज्ञानामुळे चष्म्याच्या काचा खूप हलक्या आणि फॅशनेबलही झाल्या आहेत. नवनवीन चष्म्याच्या मॉडेल्समुळे तुमचं सौंदर्यही वाढतं.

तुम्हाला जे आरामशीर वाटेल, डोळ्यांना ज्यामुळे त्रास होणार नाही आणि बघण्यात कोणताही अडथळा येणार नाही असा पर्याय निवडा.

काँटॅक्ट लेन्स घेताना एक काळजी मात्र घ्या. लेन्सेस सोबत त्याच नंबरचा चष्माही राखीव म्हणून घ्या. म्हणजे काही अडचण आली आणि काँटॅक्ट लेन्सेस काढून टाकाव्या लागल्या किंवा लेन्सेस हरवल्या, तुटल्या तर लगेच चष्मा हाताशी किंवा डोळ्याशी असलेला बरा.

असे हे मराठी प्रतिभावंत

– श्रीमती पडळकर

ग. दि. माडगूळकर आणि पु. ल. देशपांडे ह्यांच्या प्रतिभेचा एक अप्रतिम व अफलातून किस्सा:

१९७६ साली कराडला साहित्य संमेलन झाले त्याचे मावळते अध्यक्ष होते पु. ल. देशपांडे आणि उगवत्या अध्यक्षा होत्या दुर्गा भागवत. संध्याकाळी एक कवि संमेलन होते आणि सूत्रसंचालक होते पु.ल. आणि त्यामुळेच, त्या कवि संमेलनात एक खेळीमेळीचं वातावरण होतं.

त्यावेळी साहीर लुधियानवी (हिंदी चित्रपट सृष्टीतले एक मोठे कवी) मंचावर आले. ते म्हणाले- अभी मैं जो हिंदी कविता सुनाने जा रहा हूँ उसका कोई मराठी तर्जुमा जरा बताए।

पु.लं. नी समोरच बसलेल्या माडगूळकरांना वर बोलवलं आणि म्हणाले, साहीरजींनी आत्ता काय सांगितलं ते तर तुम्ही ऐकलंच, पण ह्या मराठी रूपांतरात माझी एक अट आहे. ह्या रूपांतरात एक असा मराठी शब्द हवा ज्याला भारतातल्या कोणत्याही भाषेत प्रतिशब्द नाही. असा विश्वास होता पुलंचा मित्रावर.

मग साहीरजींनी तो शेर ऐकवला -

एक बात कहूँ राजा किसीसे ना कहिओ जी,

एक बात कहूँ राजा किसीसे ना कहिओ जी,

रातभर रहिओ, सबेरे चले जइयो जी।

सेजिओ पे दिया जलाना हराम हैं,

खुशियों में, जलनेवालों का क्या काम है?

अँधेरे में रह के जड़ाओ, मजा पियो जी,

रातभर रहिओ सबेरे चले जइयो जी।

आणि साहीरजींचा शेवटचा जी पूर्ण होईपर्यंत माडगूळकरांचं पूर्ण मराठी

रुपांतर झालं होतं.

एक अर्ज सुना दिलवरा, मनीचं मनी ठेवा जी,
एक अर्ज सुना दिलवरा, मनीचं मनी ठेवा जी
ओ रातभर तुम्ही राव्हा, झुंझुरता तुम्ही जावा जी
सेजेशी समई मी लावू कशाला?
जुळत्या जीवालागी जळती कशाला?
अंधान्या राती इष्काची मजा घ्यावी जी,
रातभर तुम्ही राव्हा, झुंझुरता तुम्ही जावा जी.

ह्यातील 'झुंझुरता'; ह्या शब्दाला इतर कोणत्याही भाषेत प्रतिशब्द नाही ह्याला म्हणतात प्रतिभा.... आणि हा किस्सा इथेच संपत नाही. ह्याच्याही वरची कडी म्हणजे पु.लं. नी त्याचवेळी तिथे पेटी मागवली, तिथल्या तिथे ह्या कवितेला चाल लावली आणि तिथल्यातिथे ती गाऊन दाखवली. असे हे आपले मराठी प्रतिभावंत...

एक नंबरी सोनेरी नाणं, धन्य धन्य ती माय मराठी ॥ आपणही इतर भाषेचा अतिरेक न करता जास्तीत जास्त मराठीच बोलण्याचा, वाचण्याचा व लिहिण्याचा आग्रह धरावा.

रक्त गट आणि वंशपरंपरा

- डॉ. घनश्याम मुंदडा, नागपूर

माणूस सर्वत्र सारखाच आहे. जात, धर्म आणि वंशपरंपरा असे भेद कालाला मान्य नाहीत. आपल्या वैशालीश आणि जगातील सर्वच ज्ञान अज्ञान संतांनी आणि धर्मांनी माणूस हा एकच आहे. त्यात भेदभाव नाही असे वारंवार बजावले आहे सातत्याने प्रचारही करीत आहेत, त्यांच्या या प्रचाराला वैद्यकशास्त्राने फार मोठे पाठबळ दिलेले आहे. वंश व जातीच्या, उच्चनीचतेच्या कल्पना अशास्त्रीय असल्याचे रक्तदानशास्त्राने पटवून दिलेले आहे. प्रत्यक्ष कृतीने एकतेचा संदेश वैद्यकशास्त्राने अमलात आणलेला आहे याची जाणीव करून देणे अगत्याचे आहे.

अलीकडे मनुष्याच्या प्राणोत्क्रमणानंतर लगेच त्याचे रक्त काढून ब्लड बँकमध्ये जमा करण्याचे प्रयोग काही देशात होत आहेत. गैरसमजुतीमुळे जीवंतपणी रक्तदानास तयार न होणारे भारतीय लोक मृत्यूनंतर तरी रक्तदानाची परवानगी देण्यास कितपत तयार होतील हे पाहू या. परंतु मरतानाही कोणाचे तरी प्राण वाचविण्यासाठी रक्तदान करून समाज सेवेचे पुण्य संपादन करता येते ही कल्पना किती उदात्त आहे.

आजपर्यंत हजारो लोकांनी रक्तदान केलेले आहे. रक्तदान अपायकारक

नसते हे कोणीही डॉक्टर आपणास सहजतेने पटवू शकेल. रक्तदान केल्यानंतर साधारणतः २४ ते ४८ तासात ते रक्त परत भरून येते. नेहमीचाच अनुभव सांगायचा झाला तर प्रत्येक ३ महिन्यांनंतर नियमित रक्तदान करणारेही आहेतच, त्यांच्या प्रकृतीत कसलाही विपरीत फरक पडलेला नाही. शरीरात असलेल्या एकूण रक्ता इतकेच वेळोवेळी रक्तदान करणारेही पुण्यात्मे आढळतात. यावरून रक्तदान करून शरीरातील रक्त कमी होत नाही किंवा शारीरिक अशक्तता येत नाही हे निर्विवाद सिद्ध होते. आपल्या रक्तामुळे एका अनामिक रोग्याला जीवनदान मिळालेले असते. आणखी तीन महिन्यांनंतर पुनः रक्तदान करण्यास आपण सक्षम झालेले असतो. रक्तदानाबाबत आजही कोणाचे अज्ञान असेल तर त्यांना सांगा, कारण रक्तदान करून रक्ताचा नाश न होता त्यांत वृद्धीच होत असते हे स्पष्ट करणे आपले कर्तव्य आहे.

रक्तदान: काही गैरसमजूती – जात किंवा वंश परंपरा ही रक्ताच्या श्रेष्ठ कनिष्ठेची कसोटी नाही. . त्यामुळे रक्त चांगले किंवा वाईट असे म्हणता येत नाही. रक्तदान केल्यामुळे त्याची भरपाई होत नाही, त्यामुळे रक्तदान करणारा पौरुषत्व गमावतो किंवा त्याला अंधत्व येते अशाठी अपसमज आहे. तो सपशेल चुकीची आहे. रक्त काढून घेतेवेळी जी सुई हातात टोचली जाते व टोचण्याच्या क्रियामाध्यमातून रोगाचा प्रसार होतो व शारीरिक अशक्तता येते हाही एक गैरसमज आहे. रक्तवान ही क्रिया क्लेशदायक व अपायकारक नाही हे यावरून स्पष्ट होईल आणि त्याबद्दलचे अपसमज चुकीचे असल्याचे स्पष्ट होईल.

रक्तपेढ्यांची आवश्यकता, कार्याची पद्धत आपण सर्वांनाच रक्ताची गरज केव्हा आणि कशी भासेल याचे निदान किंवा भविष्य वर्तविता येत नाही. एखाद्या जिवलग आप्तेष्ट, मित्राला किंवा पुत्राला कोणत्याही क्षणी रक्ताची आवश्यकता निर्माण होऊ शकते. त्यामुळे रक्तपेढ्यांची गरज आहे आणि रक्तदान करणा-यांची संख्याही वाढविणे आवश्यक आहे. 'आज आपण रक्तदान करा उद्या जर आपल्या जिवलगगासाठी रक्ताची गरज भासली तर त्याचा पुरवठा आम्ही करू असा प्रचार आम्ही नेहमीच करतो. या प्रचारामुळे अनेक रक्तदाते रक्तपेढीला लाभले आहेत. तसेच ठिकठिकाणी रक्तदान शिबिरे घेऊनही रक्त गोळा करण्यात येत असते. एवढेच नव्हे तर सरकारी, बिनसरकारी कचेरी, कारखाने किंवा औद्योगिक प्रतिष्ठानातूनही रक्तदान शिबिरे आयोजित करून रक्त गोळा केले जाते. रक्तदानाची सवय लावून घेणे ही सामाजिक व कौटुंबिक सुरक्षिततेसाठी आवश्यकता आहे. तद्वतच कुटुंबातील प्रत्येकाचा रक्तगट कोणता आहे याचीही तपासणी योग्यवेळी करून घ्यायला पाहिजे. **आपले कर्तव्य कोणते ?**

उद्याचा भविष्यातला दिवस कसा असेल याची शाश्वती कोणीही केव्हाही

देऊ शकत नाही. निसर्गाला किंवा देवाला दोष देण्यापेक्षा स्वतःचे कुटुंबाचे, आपल्या सैनिकांचे, आप्तेष्टांचे प्राण वाचविणे सहज शक्य आहे. रक्तदानाचे पवित्र कर्तव्य करवून सामाजिक एकतेचे सूत्र बळकट करण्यास, परंपरा, जात, वंश किंवा भेदाभेद नष्ट करण्यास आपले अमूल्य रक्त एक नवीन प्रेरणा व नवजागरण ठरू शकते. आपल्या वाढदिवशी, आपल्या आनंदाच्या क्षणी रक्तपेढीला भेट द्या. रक्तदान करून असंख्य पीडित जनतेपैकी फक्त एकदाच प्राण आपल्या सहकार्याने वाचवा व त्याला नवजीवन द्या. असंख्याच्या रक्तदानाचे लक्षावधीचे जीवनात आपण पुन्हा वसंत फुलवू शकता.

Anil Dani : The Lighthouse in our Lives

- C. A. Jaee Jog

C.A Anil S Dani passed away on 10th March 2023 after a brief illness. Professional par excellence, he was an excellent wordsmith, passionate about auditing and accounting, with a flair for literature, an active Rotarian, an educationist, and a man of impeccable integrity. He wore many hats, playing diverse and distinguished roles with distinction and dignity.

Anil Shankar Dani, the eldest child of Shri Shankarrao and Smt. Pramila Dani was born on 6th July 1945. Even as a little boy, he was good-natured, responsible, and obedient, though average in academics. Tragedy befell on his young shoulders at the age of 15 after the sudden demise of his Father. The young boy took it upon himself and played the dual role of being a brother-father to his younger siblings, aged 11 and 9 years, respectively. The dutiful son that he was, he emerged as a pillar of support for all of them. He chose to opt for the Commerce stream, where he found his true calling. As a commerce student, he developed a keen interest in subjects like Accounts and Law. The finances at home were tight, and young Anil had to take care of his Father's business enterprise to make ends meet, simultaneously pursuing his academic studies. Fearlessly, treading one step at a time, he pursued graduation, Law, and Chartered accountancy, qualifying as a lawyer and emerging as one of the early Chartered Accountants of Nagpur City in 1969.

Despite of limited resources, rather than opting for a safer route and taking up employment in a company, he chose to take the risk and set up his proprietary concern under the name 'A S Dani and Company,' with a single-minded pursuit for chasing professional excellence. Bit by bit, the practice started taking shape, even though money still wasn't

enough, and he had to borrow funds to buy a second-hand typewriter for his office. Yet, he continued unfazed with his sincerity and an innate desire to do his best. Unfailingly deferential to the principles, rules, ethics, and provisions contained in the statutes, he had great tenacity in proving his point while being faultlessly polite yet firm. With time, his name as a sincere professional came to prominence, and practice started to flourish.

By then, he had formed a Partnership with his closest companion and comrade, younger brother Sharad Dani, who had recently qualified as a Chartered Accountant, following his brother's footsteps. The Dani siblings together formed a formidable force, and the Partnership firm A S Dani and Company came into existence. Adding to their tribe, Anil Dani married his partner for life, Irawati Dhekney; an aspiring Chartered Accountant from Mumbai, in December 1974. Post-marriage, she worked as an article under her boss-husband and qualified as the First Lady Chartered Accountant of Central India in 1976.

His stature grew with his expertise, and fellow Chartered Accountants would often come to him with queries, asking for advice. He would assure them he would study the subject and call them back, and he did, every single time every question was answered. At times, fellow CAS would often come to him, asking for help in a particularly complicated case, appearance in tax tribunals, or for drafting precise and crisp reports. He would willingly oblige them all, with the same diligence and focus as if it were his case, without any expectation whatsoever.

A charmer, he floored everyone around him with his trademark humility, generosity, brilliance, his elegance in drafting and oratory, clarity and precision of thought, and quick wit. A man of simple tastes, he was devoid of bitterness and rancour. A man without enemies.

He left us on a sunny Friday morning. In his final days, he was ailing for some time, and it was painful to see someone so active and agile battling illness and being confined to bed. However, that's not how we remember him. Whenever the name 'Anil Dani' is mentioned, a visual appears. Of a rare persona, a combination of grace and dignity, unassuming, ever smiling, delivering lectures at seminars and conferences, speaking on various social platforms, arguing in the Tribunal, attending client meetings, supervising audits, and travelling all over the world.

In our hearts and lives, he continues to guide us...the lighthouse named Anil S Dani (1945-2023).

शाखावृत्त -

कौटुंबिक सल्ला केंद्र

दि २७.०३.२०२३ रोजी मातृ सेवा संघ, सीताबर्डी नागपूर द्वारा संचालित कौटुंबिक सल्ला केंद्रातर्फे मुलांचे निरीक्षण गृह नागपूर येथे 'व्यसनमुक्ती' या विषयावर जाणीव जागृती कार्यक्रम घेण्यात आला. श्री. तुषार नातू, श्री. रवी पाध्ये व श्री. नितिन सहस्रबुद्धे यांनी स्वतःच्या व्यसनाधीनतेकडून व्यसनमुक्तीकडे झालेल्या प्रवासाचे अनुभव सांगत मार्गदर्शन केले. कार्यक्रमाचे संचालन समुपदेशक छाया ठोकळ यांनी केले तर आभारप्रदर्शन निरीक्षण गृहाच्या अधिका श्रीमती नम्रता चौधरी यांनी केले.

दि १८.३.२०२३ रोजी मातृ सेवा संघ कौटुंबिक सल्ला केंद्राद्वारे मातृ सेवा संघ मुलींचे वसतीगृह, बजाजनगर, नागपूर येथे 'जीवन कौशल्य शिक्षण' या विषयावर जाणीवजागृती कार्यक्रम घेण्यात आला. श्रीमती मीरा कडबे यांनी उपस्थित युवतींना मार्गदर्शन केले. समुपदेशक सुनीता कोडापाल यांनी कार्यक्रमाचे संचालन केले तर श्रीमती कल्पना भुते यांनी आभारप्रदर्शन केले

मातृ सेवा संघ सीताबर्डी, नागपूर परिचारिका सत्कार सोहळा

प्राचार्या, आर. ए.एन.एम मातृ सेवा संघ, सीताबर्डी, नागपूर जागतिक आरोग्य संघटना (World Health Organization) ने १९४८ पासून जागतिक आरोग्य दिन ७ एप्रिलला घोषित केला. त्यावर्षीपासून आरोग्याचा दर्जा वाढविण्याकरिता विभिन्न घोषवाक्यांची घोषणा केली जाते आणि त्याप्रमाणे वर्षभर आरोग्य सेवा दिली जाते.

यावर्षी २०२३ ला ७५ वर्षे पूर्ण झाली असून ह्या वर्षीचे घोषवाक्य Health For All देण्यात आलेले आहे. आणि त्याकरिता विविध आरोग्य कार्यक्रम घेण्यात येईल. असे जाहीर करण्यात आले, मुख्यतः दुर्गम क्षेत्राला.

७५ व्या जागतिक आरोग्य दिनाच्या निमित्ताने Indian Medical Association (IMA) नागपूर यांच्यावतीने मुख्यतः हेल्थ केअर वर्कर्स, नर्सस आणि मिडवाईफ ज्या सर्वसाधारण जनतेच्याजवळ राहून काम करणाऱ्या तसेच कोविड १९ च्या वेळी आपल्या जिवाची पर्वा न करता शुश्रूषा दिली अशा समूहाला ओळखले आणि त्यांचा सत्कार केला. त्यापुढे अजून समोर उच्च दर्जाची शुश्रूषा करून घोषवाक्याचा उद्देश पूर्ण करावा त्याकरिता हा कार्यक्रम दि. ७ एप्रिल ला आय. एम. ए. हॉलमध्ये घेण्यात आला. कार्यक्रमाला लाभलेले मुख्य अतिथी म्हणून डॉ. राज गजभिये, डीन ऑफ गव्हर्नमेंट मेडिकल कॉलेज अँड हॉस्पिटल यांनी

मातृसेवा/एप्रिल २०२३ (२५)

Health For All करिता ग्राऊंड लेवलवर जाऊन आरोग्य सेवा देणे यावर भर दिला. त्याचप्रमाणे घोषवाक्याला समोर ठेवून या दिवसाला समर्पण दिवस म्हणून घोषित करण्यात आला. म्हणजेच स्वास्थ्याला समर्पण स्वतःचे व जनतेचे!

तसेच मातृ सेवा संघ सीताबर्डी, नागपूर येथील श्रीमती शीली भद्रा मेट्रन व त्याचबरोबर परिचारिका कु. शारदा मंचलवार, श्रीमती सुनीता गेडाम, श्रीमती अनामिका गणवीर, श्रीमती भारती धोतरे, श्रीमती योगिता गमे, श्रीमती प्रीती वैद्य, श्रीमती कांचन कुटेमाटे, श्रीमती शोभा झाडे, श्रीमती गौरी राणा व प्राचार्य श्रीमती कांचन बान्ते यांच्या सत्कार प्रमाणपत्र देऊन करण्यात आला. तसेच नागपूरच्या विविध रुग्णालयातील म्युअर मेमोरिअल, मातृ सेवा संघ महाल, आय.जी.जी.एम.सी, पब्लिक स्कूल हेल्थ सदर (सरकारी व खाजगी) प्राचार्य व परिचारिकांना प्रमाणपत्र देऊन सत्कार करण्यात आला.

मातृ सेवा संघ स्नेहांगण शाळेचा ४२ वा वर्धापन दिन

– श्रीमती मृणाली देशमुख

मातृ सेवा संघद्वारा संचालित स्नेहांगण दिव्यांग मुलांच्या शाळेचा ४२ वा वर्धापन दिन दि. ५ एप्रिल रोजी रंजन सभागृह मातृ सेवा संघ सीताबर्डी येथे उत्साहात साजरा करण्यात आला. यावेळी कार्यक्रमाचे विशेष अतिथी नावेद आझमी, एडिटर इंडिया फॅक्ट न्यूज, मातृ सेवा संघाच्या सचिव डॉ. लता देशमुख, कोषाध्यक्ष डॉ. वृषाली देशपांडे, डॉ. पुष्पा भावे, शाळा प्रमुख श्रीमती मृणाली देशमुख मंचावर उपस्थित होते.

डॉ. लता देशमुख यांनी आपल्या प्रास्ताविकपर भाषणातून शाळा स्थापनेचा इतिहास तसेच शाळेचे ध्येय आणि उद्दिष्ट विशद केले. हॉस्पिटल स्कूल ते आजच्या स्नेहांगण शाळेपर्यंतच्या शाळेचा प्रवास त्यांनी यावेळी आपल्या प्रास्ताविकाद्वारे उपस्थितांसमोर मांडला. शाळाप्रमुख मृणाली देशमुख यांनी शाळेत वर्षभर झालेल्या कार्यक्रम आणि उपक्रमांचा आढावा आपल्या अहवाल वाचनातून घेतला. विशेष अतिथी नावेद आझमी यांनी सर्व दिव्यांग विद्यार्थ्यांना प्रेरक ठरेल अशा शब्दात विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन केले. समाजात तुम्हाला स्वतःचे स्थान निर्माण करावयाचे असल्यास मेहनती शिवाय पर्याय नाही असे त्यांनी सांगितले. यावेळी शाळेला विविध प्रकारे सहकार्य करणाऱ्या देणगीदारांचा तसेच मान सेवी कर्मचाऱ्यांचा मान्यवरांच्या हस्ते सत्कार करण्यात आला. यात श्रीमती सुजाता संन्याल, वनिताताई पाटील, जयश्री छाब्रणी, वीणा मोहाडीकर, डॉ. सुनीत सुद, श्रीमती संध्या चव्हाण मॅडम, यांचा सत्कार करण्यात आला. शाळेला सेवा देणारे फिजिओथेरपिस्ट धनश्री, आलिया, आदित्य यांनाही यावेळी सन्मानित करण्यात आले. त्याचप्रमाणे शाळेतून शिकून गेलेले माझे विद्यार्थी आर्थिक, शारीरिक पुनर्वसन झालेल्या आणि समाजामध्ये

आपले स्थान निर्माण करणाऱ्या यशस्वी माजी विद्यार्थ्यांचा सत्कार देखील यावेळी मान्यवरांच्या हस्ते करण्यात आला. यामध्ये श्रीमती लतिका माने, नीलिमा वैद्य, शिवचरण सातपुते, प्रगती येसनसूरे, विकी शेवळे, प्रफुल शेंडे, रश्मी झाडे, वैशाली किंद्रम, त्रिवेणी भटकर, शारदा भैसारे यांचा समावेश होता. त्याचप्रमाणे इयत्ता दहावीची विद्यार्थ्यांनी कु. आरती नंदेश्वर हिला यावर्षीचा आदर्श विद्यार्थी पुरस्कार देऊन गौरव करण्यात आला. पुरस्काराचे स्वरूप गौरवचिह्न आणि स्वर्गीय श्रीमती मनोरमा चक्रवर्ती स्मृती रुपये १००० रोख रक्कम असे होते.

यावेळी शाळेतील कर्मचारी सौ. मंगला पडवार यांना उत्कृष्ट कर्मचारी पुरस्काराने सन्मानित करण्यात आले. विद्यार्थी आणि शिक्षकांनी स्वतः तयार केलेल्या शैक्षणिक साहित्य तसेच कलेच्या वस्तूंचे प्रदर्शन देखील यावेळी भरवण्यात आले तसेच श्री. मोहाडीकरसर यांच्या मार्गदर्शनात विज्ञान प्रदर्शनाचे देखील यावेळी उत्कृष्ट असे आयोजन करण्यात आले होते.

कार्यक्रमाचे आभारप्रदर्शन शाळाप्रमुख मृणाली देशमुख यांनी केले. कार्यक्रमाचे संचालन सौ. सानिका जनई आणि श्रीमती शिल्पा कोमलकर यांनी केले राष्ट्रगीताने कार्यक्रमाचा शेवट करण्यात आला कार्यक्रमाच्या यशस्वितेसाठी सर्व शिक्षक, शिक्षकेतर कर्मचारी आणि विद्यार्थी यांनी परिश्रम घेतले.

Dhruv Nature Park

An Agri Tourism Place Certified By Govt. of Maharashtra

*Cherish Your Memories
Close to The Nature*

*Enjoy Fun Filled Family Time
In The Lap of The Green Lovely
Panjara Valley Surrounded By
Natural & Serene Teak Forest
and Chirping Birds*

Dhruv Wellness :

We Help You In Protecting Your Emotional Health

✿ Talk Therapy ✿ Art Therapy ✿ Animal Assisted Therapy

At Post Bazargaon, On Panjara Road, Nagpur (Rural)

Veg &
Non Veg
Assal Gavrani
Lunch Facility
Available

☎ 9511615119 ☎ 9423683993

🌐 www.dhruvnaturepark.in

मातृसेवा संघ, सीताबर्डी, नागपूर

प्रमुख कार्यालय : उत्तर अंबाझरी मार्ग, सीताबर्डी, नागपूर - १०
दूरध्वनी ०७१२-२५२२२८७, ०७१२-२५२२३९३ / २५२३५९६
कार्यक्षेत्र

- शाखा -

१. सीताबर्डी, नागपूर २. महाल, नागपूर ३. वर्धा ४. भंडारा ५. आर्वी
६. जबलपूर ७. हिंगणघाट ८. ब्रह्मपुरी ९. बिलासपूर १०. वरोरा ११. चांदूरलेखे १२. अकोला
- सीताबर्डी सूतिकागृहांतर्गत पुरविण्यात येणाऱ्या सुविधा -
बाह्यरुग्ण विभाग, शस्त्रक्रिया विभाग, बालरोग विभाग, अपूर्णकाल अर्भक
विभाग, बृद्ध व स्त्रीरुग्णसेवा, कुटुंब कल्याण योजना, प्रसवपूर्व तपासणी, प्रसवोत्तर
तपासणी, बालविकास चिकित्सा केन्द्र, पॅथॉलॉजी, सोनोग्राफी व कलर डॉपलर,
पॅपस्मिअर टेस्ट (कॅन्सर निदान केन्द्र), कॉल्पोस्कोपी, एड्स, (आय.सी.टी.सी.टी.)
प्रकल्प, मेमोग्राफी, संध्यादीप

शैक्षणिक कार्यक्रम

बहुउद्देशीय परिचारिका प्रशिक्षण केंद्र, सी.जी.ओ., डी.जी.ओ. -
नागपुरातील प्रकल्प / प्रवृत्ती -

* महिला व बाल कल्याण सीताबर्डी रुग्णालय आणि अनुसंधान संस्था, सीताबर्डी
नागपूर * सुधारित सहाय्यक परिचारिका प्रसविका प्रशिक्षण केंद्र * कर्मचारी महिला वसतीगृह,
सीताबर्डी, नागपूर * इन्स्टिट्यूट ऑफ सोशलवर्क, बजाजनगर * नंदनवन दुर्बलमनस्क
मुलांची शाळा व संरक्षित कर्मशाळा, सीताबर्डी, नागपूर * पंचवटी आश्रम * मातृसेवा मासिक
* फाउंडलिंग होम, मेडीकल कॉलेज व हॉस्पिटल * मातृसेवा संघ सन्मित्र उपहारगृह
* कर्मचारी महिला वसतीगृह, बजाजनगर * 'स्नेहांगण' अपंग मुलांची शाळा * कौटुंबिक
सेवा सल्ला केंद्र, बजाजनगर व मासेस समाजकार्य संस्था बजाजनगर * विकलांग मुलांचे
पुनर्वसन प्रकल्प * कुसुम विहार * मेमोग्राफी सेंटर